

ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པའི་ཀུན་སྦྱང་ཅ་དོན་དག

སྤྱི་ལོ་༢༠༢༤ལོའི་ཟླ་བརྒྱད་པའི་ཚེས་༣༡ལ་ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པའི་ཚོགས་གཙོ་དང་སློབ་སྟོན་
ལྷན་ཚོགས་ནས་ཅ་དོན་འདི་དག་གཏན་འབེབས་བྱས་ནས། ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་
འཇུག་ཚོགས་པའི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་བཅུ་བདུན་པར་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་ཡོད་པ་དང་། དོ་དམ་
བཀོད་བྱས་ཚོགས་འདུའི་སྐབས་ལ་ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པའི་ཚོགས་མི་རྣམས་ལ་ཡིག་ཆ་འདིར་འོས་
ཤོག་འཕེན་རོགས་ཞེས་བྱ་སྐུལ་བྱ་རྒྱུ་རེད།

སྟོན་སྒྲུབ།

ཀླུ་སྤྱི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པ་འདིས་བོད་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་ས་ཁུལ་ཁག་ལ་དམིགས་བཀའ་གྱིས་ཞིབ་འཇུག་
བྱེད་པའི་མཁས་པའི་སྡེ་ཁག་ཅིག་མཚན་གྱི་ཡོད་རེད། ང་ཚོའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་མངོན་གསལ་དོད་པོར་བརྟེན་ཡོད་པ་ལྟར་ང་
ཚོའི་བྱ་གཞག་གཙོ་བོ་ནི་རིག་པའི་སྡེ་ཁག་མང་འདུས་པའི་མཁས་པའི་ཚོགས་འདུ་དག་གི་སྒྲིག་བྱ་རྒྱུ་རེད། ཆེ་ས་ནས་བཤད་
ན། ཚོགས་པ་དང་མི་སྡེར་གང་གི་ཐད་ནས་ཀྱང་ང་ཚོས་རིག་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་ཚད་གཞི་མཐོན་པོར་བསྐྱར་རྒྱུར་འབད་
འབྱུངས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ང་ཚོས་ཐབས་ལམ་དང་མཁས་པའི་རང་ལུགས་གང་མང་དང་ལེན་བྱེད་པར་ཡང་ཉུར་ཐག་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད།

གཤམ་གྱི་ཀུན་སྦྱང་ཅ་དོན་དག་ནི། ཚོགས་འདུ་ཁག་གི་སྐབས་དང་། བརྒྱུམས་ཚོས་པར་སྐྱར་བྱེད་སྐབས། ས་གནས་ཉམས་ཞིབ་
བྱེད་སྐབས་སུ་ང་ཚོས་བཅུ་གཉིས་ཁྲུང་སྡེ་ཡོད་པའི་བྱ་སྦྱང་གྱི་ཚད་གཞི་ཁག་གི་གཞི་ཅ་བྱེད་ཆོག

ཉམས་ཞིབ་ས་གནས་ཀྱི་སྦྱང་ལམ།

བོད་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་རིག་པའི་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཉམས་ཞིབ་ས་གནས་ཀྱི་བྱ་སྦྱང་འགོ་ལུགས་དང་ཡུལ་སྡོམ་གོམས་གཤེས་
དག་རྟོགས་དགོས། མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ས་གནས་ཀྱི་འགོ་འདུག་ཀུན་སྦྱང་ལ་བཅུ་མཐོང་བྱས་ནས། ལུས་ཀྱི་སྦྱང་ལམ་ཚོས་
འཇིག་རྟེན་གཉིས་ཀའི་ཡུལ་ལ་བསྐྱར་མཁས་དང་། ས་གནས་ཀྱི་དག་གི་བརྟེན་སྒྲུབ་རིགས་ལ་དོ་ཁུར་བྱེད་རོགས་ཞེས་ང་
ཚོས་སྐུལ་མ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

རིག་གནས་ཅ་དོན་ལ་ཆེ་མཐོང་།

མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རིག་གནས་ཀྱི་དོན་སྤྱིང་ལུན་པའི་ཅ་དོན་ལ་སོགས་ཏེ། ཡིག་ཆའི་རིགས་དང་། ཆོ་གའི་ཡོ་བྱད། ཟུ་རྩལ་
བརྒྱུམས་ཚོས། འདྲ་པར། དངོས་བོའི་རིག་གནས་རིགས་འདྲ་མིན་ལ་ཆེ་མཐོང་བྱེད་རོགས་ཞེས་ང་ཚོས་སྐུལ་མ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཅ་དོན་འདི་རིགས་ཀྱི་ས་གནས་ཀྱི་བདག་གཉེར་མཁན་ནམ་དོ་བདག་རྣམས་ལ་སོ་སོའི་ཞིབ་འཇུག་གི་
འཆར་གཞི་དག་གི་སྐོར་ཁ་གསལ་བྱ་དགོས། མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཉམས་ཞིབ་བཅུ་གཉིས་ཁྲུང་གཏན་དག་གི་ཆེད་དུ་ཅ་
དོན་དག་བཅུ་གཉིས་བྱེད་པའམ་བསྐྱར་པར་རྒྱག་སྐབས་ས་གནས་ཀྱི་མིའི་བསམ་ཚུལ་ལྟར་ཆེ་མཐོང་བྱེད་དགོས་པ་དང་།
ཁྲིམས་འགལ་གྱི་ལག་ཤེས་རིག་གནས་དངོས་པོ་དག་ཉོ་ཆོང་བྱེད་པའི་ལས་ལ་གཏན་ནས་ལུགས་མི་ཆོག

ཞིབ་འཇུག་དང་པར་སྐྱོན།

ང་ཚོས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་པར་སྐྱོན་བྱེད་སྐབས་རམ་འདེགས་བྱེད་མཁན་ཚང་མར་དྲིན་གཤོམ་དོན་ལེན་གང་འཚམ་བྱེད་དགོས། དེ་དང་ཆབས་ཅིག་སྐྱོན་པར་དུ་འཛུགས་དོགས་གཟུགས་ནས་བྱེད་དགོས་པའི་ཆབ་སྲིད་གནས་སྟངས་སོགས་ཀྱི་འོག་དུ་ཁོང་ཚོའི་མིང་སྤྱི་འདོད་མེད་པའི་ཐོབ་ཐང་ལ་བརྩི་འཇོག་བྱེད་དགོས། ཞིབ་འཇུག་པ་གཙོ་བོས་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱན་ལ་ལས་གཞིའི་ཁྲབ་རྒྱ་དང་དམིགས་ལུ་ལ། དེ་མིན་སྤྱི་ཚོགས་དྲ་རྒྱ་སོགས་བརྒྱུད་ནས་པར་སྐྱོན་ནས་ཁྲབ་སྤྲོད་ཅི་བྱེད་ཀྱི་འཆར་གཞི་དག་ཁ་གསལ་བཞིན་དགོས། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པས་ཚན་རིག་ཀྱན་ཁྲབ་(Open Science)ཀྱི་ཙྴཱ་དོན་དག་ལ་རྒྱབ་གཉེར་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་མོད། བོད་དང་དྲི་མ་ལ་ཡ་རིག་པའི་ཁྲབ་ཁོངས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་གནས་བསྐྱུས་(research data)གི་ཐད་ནས། དམིགས་བསལ་འཛུགས་བྱེད་དགོས་རིགས་དང་མི་ལ་གཞིན་སྒྲིག་ཐེབས་མིན་རིགས་ལ་ཞིབ་དཔྱད་བྱེད་རིགས་ཞིབ་ནས་སྤྱི་ཡོད་ཀྱི་ཡོད།

ཤེས་རིག་རྒྱན་སྒྲིལ་ཀྱན་ལ་འཇུག་པ།

ཕན་ཚུན་སྦྲེལ་མོལ་གྱི་མཐུན་ཉེན་སྒྲིལ་པ་དང་། གཞུང་ལྕགས་དང་ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ལམ་གྱི་བང་མཛོད་རྒྱ་སྐྱོད་ཆེད་དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པས། ཤེས་རིག་གི་རྒྱན་སྒྲིལ་ལྷ་མང་ནས་སྤངས་པའི་གཞུང་ལྕགས་སམ། བསམ་སྒྲུབ་ལྷ་མང་མིན་ལ་འཇུག་རིགས་ཞིབ་སྐྱོན་མ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འདྲི་བོད་དང་དྲི་མ་ལ་ཡའི་ཤེས་རིག་རྒྱན་སྒྲིལ་རྣམས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ལུ་ཅན་ལ་མཐོང་པ་མ་ཡིན་པར་ཁྲུང་བརྩན་ཁྲིམས་མཐུན་གྱི་ཤེས་བྱ་སྒྲིལ་མཁན་ཡིན་པར་བསམ་ནས་འཇུག་པ་དེ་ཚུད་ཡོད། གཞན་ཡང་འཛུགས་སྤོང་གང་སར་བྱུང་པའི་བོད་རིག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཅི་རིགས་སྤྱོད་པ་སོགས། ཤེས་བྱ་སྒྲིལ་པའི་སྐབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གནས་བབ་དག་ལ་ཐུགས་སྤྲོད་རིགས་ཞིབ་མཁས་པ་རྣམས་ལ་སྤྱི་མ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འདི་ནི་དེ་ཡོད་ཀྱི་ཤེས་བྱའི་ལམ་ལྕགས་རྣམས་དང་འདྲེས་ཡོད་སྤྱི་ཡོད་པའི་མཐོ་དམན་དགར་སྒྲིལ་རིགས་རྒྱན་སྤྱོད་མི་བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་ཡོད།

ཤེས་ཡོན་སྒྲོབ་གསའི་རང་དབང་།

རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པས་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་སྒྲོབ་གསོ་དང་ཚན་རིག་རིག་གཞུང་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་གནང་པའི་ཤེས་ཡོན་སྒྲོབ་གསའི་རང་དབང་གི་ཙྴཱ་དོན་ཁག་ཏུ་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འདྲི་བོད་ཡོད་པ་ནི། “མགོ་ལ་བཀལ་བའི་ལྷ་གྲུབ་ཀྱི་བཀལ་རྒྱ་མེད་པར་སྒྲོབ་ཁྲིད་དང་བཀོ་སྤྱོད་བྱེད་ཚོག་པའི་རང་དབང་དང་། ཉམས་ཞིབ་བྱེད་པ་དང་བྱས་པའི་གྲུབ་འབྲས་པར་སྐྱོན་དང་ཁྲབ་སྤྲོད་བྱེད་ཚོག་པའི་རང་དབང་། ལས་ཀ་བྱེད་སའི་ལས་ཁུངས་སམ་ལམ་ལྕགས་ཀྱི་ཐད་ལ་རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ལྷག་པོར་བཞིན་ཚོག་པའི་རང་དབང་། ལས་ཁུངས་ཀྱིས་སྤངས་འཛིན་བཀལ་སྒྲོམ་བྱེད་མི་ཚོག་པའི་རང་དབང་། ཆེད་ལས་པའམ་ཆབ་མཚན་བྱེད་ཐུབ་པའི་ཤེས་ཡོན་པའི་ཐེ་དག་ལ་འཇུག་ཞུགས་ཚོག་པའི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་བཅས།” རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་པའི་ཚོགས་འདུ་ཁག་གི་སྐབས་དང་། དེ་འབྲེལ་གྱི་བརྒྱུས་ཚོས་པར་སྐྱོན་བྱེད་སྐབས། ཞིབ་འཇུག་ས་ཁུལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་དྲི་མ་གནས་བབས་དག་དང་འབྲེལ་བའི་བཞིན་བྱ་ཀྱན་ལ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དམ་བསྐྱུགས་སམ་སྤངས་འཛིན་བཀལ་སྒྲོམ་མེད་ལ། ས་ཁུལ་དང་ཚོས་ལྕགས་ཀྱི་ཕྱོགས་རིས་མེད་པར་མཁས་པའི་ལྕགས་ལྷར་ཞིབ་མོར་དཔྱད་རྒྱ་གཞི་ཆེད།

ཆེད་ལས་པའི་དབང་ཤུགས་དང་འགན་འཁུན།

དགེ་ཤུགས་དང་ཞིབ་འཇུག་པ་རྣམས་ཀྱིས་མི་ལ་འབྲེལ་འདྲིས་བྱེད་སྐབས་ཕན་ཚུན་བར་གྱི་དབང་ཤུགས་ཉེ་བཟུང་དང་། རིག་གཞུང་རྒྱུ་རྐྱེད་དང་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསོའི་རྒྱ་ཐོལ་མི་འདྲ་བར་འབྲེལ་བའི་རིན་ཐང་ཐ་དད་ཁག་ལ་དོ་ཁུར་བྱེད་དགོས། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚན་པའི་ཚན་པས་མི་རྣམས་ཀྱིས་དོ་བདག་རང་གི་ལྷ་གྲུབ་བམ་འཐབ་རྩྭ་ལངས་ཕྱོགས་རིགས་ཁྱབ་སྤེལ་ཆེད་རང་ཉིད་ཀྱི་སློབ་ཤུགས་དང་ས་གནས་མཉམ་ལས་མཁན་རྣམས་བཅད་སྤྱོད་བྱེད་མི་ཆོག།

ཆབ་སྲིད་གོ་རྟོགས།

ལས་གྲོགས་དང་སློབ་ཤུགས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གྱི་མི། གནས་ཚུལ་མཐོ་སྤྱོད་མཁན། དེ་བཞིན་ལས་ཁུངས་ཚན་པ་ཁག་གྱི་ཡོངས་ལ་སྤྱོད་ཕྱོགས་ཀྱི་གཞི་རྒྱ་སྤྲོད་ཐབས་ཀྱི་ཡོད་མེད་ལ་ང་ཚོས་བཟུང་བའི་དུས་པར་བྱེད་དགོས། ཁོང་ཚོར་དངོས་སུ་འབྲེལ་གཏུག་དང་ཡིག་ངག་གི་འབྲེལ་བ་བྱས་ན་མཐའ་འབྲས་ཅི་ཡོང་སྤྱོད་པའི་སྐོར་ལ་ང་ཚོས་གཟབ་ནན་དང་ཐུགས་སྤྲོད་དགོས། ཉམས་ཞིབ་གྲུབ་འབྲས་པར་སྤྱོད་བྱ་དང་། ཉམས་ཞིབ་ས་གནས་སུ་ལས་གཞི་ཁག་སྤེལ་བ་དང་སྤྱོད་ལམ་འབྱེད་ཚུལ་གྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་འདི་བཞིན་བྱེད་དགོས་སོ།།

ཆགས་སྲིད་བསུན་གཙུག་དང་དྲག་སྤྱོད།

རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚན་པ་ནས་མཁས་པ་གང་ཞིག་གི་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསོའི་བྱ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་ཐད་ནས་སློབ་ཤུགས་དང་། ལས་གྲོགས་རམ་འདེགས་པ། ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གྱི་མི་རྣམས་ལ་ཆགས་སྲིད་བསུན་གཙུག་རམ་དྲག་སྤྱོད་ཅི་དང་ཅི་བྱས་རིགས་ལ་ཤུགས་དྲག་པོས་ངོ་སྤོལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚན་པའི་ཚན་པས་འདྲའི་སྐབས་བྱ་སྤྱོད་འདྲིའི་རིགས་གང་ལ་ཡང་བཟོད་སྐོར་བྱེད་ཀྱི་མི། རྒྱལ་སྤྱིའི་བོད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཚན་པའི་ཚན་པས་འདྲའི་གཙོ་སྤྱོད་ཐད་མཁན་གྱིས། ཡོད་རྟོན་རུང་བའི་ཆགས་སྲིད་བསུན་གཙུག་རམ་དྲག་སྤྱོད་ཀྱི་བདེན་དབང་རིགས་འབྲེལ་ཡོད་ས་གནས་ཀྱི་དབང་འཛིན་པར་རྩིས་སྤྱོད་བྱ་ངེས།

ཆེད་ལས་ལྷ་འཛོམས།

མཛད་སློལ་གྱི་སྤྱོད་པའམ་ལས་གཞི་ཁག་འཆར་འགོད་བྱེད་སྐབས་འདམ་ག་བྱེད་བཟུང་བས་ཆང་མར་འདྲ་མཉམ་གྱི་འཇུག་ཁྱེད་ཚོས་མཆན་དང་གོ་སྐབས་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད་པའམ། བཀག་འགོག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་མེད་ལ་ཐུགས་སྤྲོད་བྱ་བ་བཟུང་། ལྷ་འཛོམས་རང་བཞིན་ནི། མི་རིགས་དང་། མཆན་མ། རྒྱུ་རྐྱེད་རིགས། ལས་ཀའི་གོ་བབ། ཆོས་ལུགས་དང་ཤེས་ཡོན་སློབ་གསོའི་རྒྱུ་རྐྱེད་སོགས་གནས་ཚུལ་མང་པོ་ཞིག་ལ་རྟེན་ལས་ཡོད། ང་ཚོས་བོད་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་ལས་གྲོགས་དང་། ཞིབ་འཇུག་ལས་རིགས། གནས་ཚུལ་མཐོ་སྤྱོད་མཁན། ལྷག་པར་དུ་བྱུང་མེད་དང་གྲལ་མཐར་ཐུད་པའི་རིགས་གཞན་རྣམས་ཀྱི་ཆེད་ལས་གོ་གནས་གོང་མཐོར་སྤྱོད་བྱེད་ཤེས་ཡོན་གྱི་བདེ་སྤུག་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་དོ་ཁུར་སྤྱོད་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ཕན་ཚུན་སྒྲོས་བཅས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་དོན་འཛིན་དང་ཁེ་ཕན་མཉམ་སྦྱོང་བྱེད་པ།

མཁས་པའི་ལག་ལེན་བཟང་པོ་ནི་ང་ཚོས་ཕན་ཚུན་ལ་དྲིན་ལན་ཅི་ཞིག་འཇལ་རྒྱུ་ཡོད་མེད་འདྲི་རྒྱུ་དང་། གལ་ཏེ་ཐུབ་ན། རང་
ཉིད་ཀྱི་ལས་ཀ་བརྒྱད་ནས་ཆེད་ལས་པར་མངའ་བའི་མཐུན་རྐྱེན་དག་གིས་དྲིན་བྱས་པ་དག་གཞུལ་རྒྱུ་དེ་རེད། ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་
འབྲས་བུ་མཉམ་སྦྱོང་བྱེད་པ་དང་། དེ་མི་གང་མང་གི་སྦྱོང་ཡུལ་དུ་འགྱུར་ཐབས་བྱེད་པ་དེ་བཟང་པོ་རེད། དཔེར་ན་བོད་རྒྱ་
དམ། ས་གནས་ཀྱི་པར་སྐྱེན་ཆ་རྐྱེན་བརྒྱད་གསར་རྟེན་བྱུང་བ་ན་མས་འདོན་སྤེལ་བྱེད་པ་ལྟ་བུ། ང་ཚོས་བོད་དང་ཏ་མི་ལ་ཡའི་
སྤྱི་ཚོགས་ཁག་གི་ཁེ་ཕན་དང་དོ་ཁུར་ཁག་ལ་མུ་མཐུད་དོ་སྤྲོད་བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་གཞིན་སྐྱེལ་བྱ། གང་ཡིན་ཟེར་ན། ང་ཚོའི་ཤེས་
ཡོན་སྒོ་བ་གསའི་ལས་ཀ་ནི་ཁོང་ཚོའི་བདེ་སྤྱད་ལ་འབྲེལ་བ་དོ་གལ་ཆེན་པོ་ཡོད་པས། མདོར་ན། ང་ཚོའི་ཕན་ཚུན་སྒྲོས་བཅས་
ཀྱི་འབྲེལ་བར་མཐོང་ཆེན་བྱེད་པ་འདི་ནི། རིག་གནས་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་ལས་དེ། གང་ཆེ་གང་དྲག་དང་། ཁེ་དབང་ལྡན་པ་དག་གི་
ཚུལ་བ་ཅམ་ཞིག་མ་ཡིན་པར་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་ཞིག་ཏུ་མཐོང་བའི་ལྟ་སྤངས་ཤིག་གོ།